

ВЕСЕЛИН МЕЗЕКЛИЕВ:

ПОЧУВСТВАХ СЕ ДЛЪЖЕН ДА СЪМ НА СТРАНАТА НА ПРОМЯНАТА, БЕЗ ДА МИСЛЯ ЗА СЕБЕ СИ

Веселин Мезеклиев завършва ВИТИЗ „Кр. Сарафов“ през 1982 г. Работи като актьор последователно в ДТ – Пловдив, НДТ „Сълза и смях“, Театър „София“, Младежки театър. Един от основателите на Театрален департамент към НБУ, където преподава „Актьорско майсторство“. Бил е актьор на свободна практика, програмен мениджър на НДТ „Сълза и смях“, участвал е в множество проекти. Директор на фестивала за моноспектакли „И сам Воинът е Воин“. Гостувал е на редица международни фестивали – Единбург, Урбино, Рим, Нант, Будапеща, Виена, Сегед, Прага, Белград, Нови Сад, Сараево, Лондон.

Веселин Мезеклиев

Румяна Димитрова: Как би разказал опита си в театъра?

Веселин Мезеклиев: Погледнато от днешна гледна точка, аз съм типична жертва на „социализ(ъ)ма“. Както все-

ки младеж, и аз исках да бъда различен. Преди години намерих този начин – да живея в паралелните светове, в световите на изкуството, в примамливия свят на театъра. Никои в моя род не се е занимавал с театър, но душата ми гореше и пламтеше за подобно преживяване. Защо казвам, че съм жертва? В онези години беше голяма гордост да спечелиш конкурс, да бъдеш избран измежду 1300 кандидати. Още с избора ти за студент да бъдеш посочен, отличен и признат като талантлив. Най-трудното – приемането във ВИТИЗ – даваше гаранция, че си стъпил на магистралата към успеха, че си кандидат на славата и предначертано ще станеш заслужил или народен артист, който се снима в пет-шест филма годишно. Всичко това е било измамно. Сега виждаме – нашата страна и нашето население (тъй като театърът е регионално изкуство) не може да понесе толкова много култура, наложена като по задължение от хилядите „кандидати на славата“, регули се на същата

опашка преди и след мен. Ние просто сме много и се самоизяждаме вътре, борим се за вниманието на една много малка част от този народ, още по-малка част от който е наша публика. Това мисля, че е реалното, естествено състояние на нещата. Когато прекрачвах прага на Храма като младеж, бях отворен за всякакви неща. В Храма се проповядваше само една религия. Побългарената версия на учителя Станиславски. Нищо лошо, но други гледни точки нямаше. Нямаше кой да ги предложи или ако е имало кой, не са го попусkali. Навлизайки в практиката, в територията на професионалния театър изобщо, имах възможността да пробвам това, което съм учил и скоро то просто не ме задоволяваше. По-късно се събрахме една група със сродни „еретични“ нагласи, артисти от едно и също поколение с известен опит и, четейки разни книжки, изнамерихме други техники, други начини, по които чрез театъра да разказваме за света, за онова, което ни интересува. Нещо като преоткриването на колелото. В смисъл, че то си е съществувало, само че ние не бяхме се срещали с него. Не бяхме го виждали. Това беше може би най-полезното. Повратната точка. Мога да кажа, че тогава аз изкарах още едно образование. Поставахме си въпроси, на които сами отговаряхме. Минаха няколко години и разбрахме, че не правим никакви открителства, че нито сме авангардисти, нито сме експериментатори, ние просто сме били гръзки и смели.

Румяна Димитрова: За групата в театър „Сълза и смях“ ли говориш?

Веселин Мезеклиев: Там тя намери място, където да се изяви. Това също

беше конюнктура. Правехме страхотни слаломни. Те не са толкова интересни да разказвам за тях, но това си бяха политически слаломни, конюнктурни слаломни, за да се осъществи намерението ни. Никой не ни вярваше, но и никой не пречеше, в края на краищата защото там някакви си да не си трошат главите. Както и сега. Само че тогава възможността да си трошиш главата беше безплатно упражнение в системата на театъра. А сега това „трошене“ струва скъпо, струва пари. Не мисля, че и днес човек не може да си троши главата с нещо достатъчно сериозно, обаче е по-трудно, много малка част от опитите са смислени, смислени по посока на новото, различното, уникалното театрално изследване. Основното мерило са станали парите. Парите! Тяхната гонитба, преследването им, според мен доведе до едно общо депрофесионализиране, макар че сигурно би могло да се намери и по-тежка дума за това. Очевидно е за всички. Едни си крият главата в пясъка, правейки се, че проблемът не съществува. Други го преграматизират...

Румяна Димитрова: Въпрос на случайност, на принудата на обстоятелствата ли беше това, че си преминал през позиции като директор на театър, мениджър на фестивал... или нарочно търсеше различни възможности в професията?

Веселин Мезеклиев: Аз излязох от окопа. Имах необходимост да потърся и други територии. Това беше естествено. Към преподаването ме тласна тази необходимост. Натрупах опит и имах хора, които ми дадоха смелост да опитам да го предавам. Намери се институция, която организационно

приютни готов екип. Бяха много хубави години, но в края на краищата моята професия е да бъда в театъра. След като станях изразител на идеи за промяна, по-късно бях поканен и да тръгна по административна линия. Знаех, че не бива да го правя. Пред мен въпросът се постави така: Ти си свестен. Вашето поколение трябва да поеме отговорност, когато се променят нещата, защото сте нито млади, нито стари, защото имате идеи, защото погледнахте как е навънка, стига сте мрънкали и сте се оплаквали, хванете нещата в ръце. И някак си аз се почувствах длъжен да съм на страната на промяната, без да мисля за себе си. Изпитах възторг и пропагнах в дълбока яма. Това решение ми отмъсти страхотно, но веднъж дал дума, не можех да кажа не. Постепенно се оттеглях от активна позиция в тази посока. Сега имам визия, имам си своето мнение, като в никой случай не се оценявам като революционер, но съм отхвърлил от себе си задължението да участвам в промяната на страната на администрацията.

Румяна Димитрова: Управленските позиции оцеляват актьора като творец, така ли?

Веселин Мезеклиев: Сто процента. Дори ако управляваш самия себе си, при тази липса на правила. Сега наблюдавам как голяма част от младите са си мениджъри. Но те са повече мениджъри, отколкото актьори или режисьори. Такива са по принуда. В работите им също личи, че са повече мениджъри, отколкото творци. Предишните поколения успяха да запазят статуквото си. Те са яхнали конюнктурата и продължават да бранят позициите си.

За тях се грижи държавата по старому. Грижи се, макар като мащеха. Ако не се промени нещо, младите ще постъпят по старата логика – цитателите не могат да се превземат отвътре. Те пагат само с щурм.

Румяна Димитрова: Значи ли това, че идеята за актьора, който сам си е мениджър, е несъстоятелна?

Веселин Мезеклиев: Това е страховотна идея и е приложима, но не у нас. Бях в Лондон за един месец. Там работех в театър „The Gate“ като артист. Наблюдавах с любопитство всичко, видях страховотни неща, но те не са пряко приложими у нас.

Румяна Димитрова: Пак ли проблемът е в стеснения пазар?

Веселин Мезеклиев: И заради пазара, и заради културата, и заради обществото изобщо. Там обществото е различно. Тук е друго. Там етажите на разделение са очертани много добре. Разбирам колко е трудно изкачването, превземането на вертикала, но в края на краищата това са естествени процеси в онова общество. При нас структурата си остана старата, социалистическа. Даже в някакъв смисъл тя се втвърди допълнително. Аз твърдя, че директорите на театри са ЕТ (еднолични търговци); ЕТ – с държавни пари. Няма нищо лошо да бъдеш едноличен търговец, но бъди такъв с риска на собствените пари. Проблемът според мен е липсата на категорична държавна политика в областта на културата от началото на промяната досега. Липсата ѝ ражда такива полумодели. А театърът не може да бъде убит. Той си съществува във всякакви форми. Не нападам хората, които правят жертви и компромиси, които въпреки

Всичко продължават да се занимават с театър. Аз ги оправдавам и разбирам. Такава е действителността. Много се радвам, когато някой успее, когато някой направи нещо, което действително струва, което действително е белязано с успех. Не смятам, че действителността е трагична. В края на краищата хората правят своя избор. Сега е много по-лесно, в смисъл че сега имаш много възможности. Това да си артист не е за цял живот. Затова казах, че аз съм жертва на социализ(ъ)ма, аз и много от хората, които ме заобикалят. Просто ние тръгнахме в тази професия с мисълта, че в нея сме за цял живот. Тогава човек можеше да види перспективата си с години. Сега се оказва, че този избор подлежи на ревизия. Ако трябва след преоценка да останеш завинаги в професията, имай смелостта и гордостта да си носиш кръста.

Румяна Димитрова: Излиза така, че в нашата ситуация не работи идеята актьорът да се грижи сам за себе си. Кой тогава трябва да се погрижи за него?

Веселин Мезеклиев: Много е тъпо да си артист. Артистът през цялото време чака някой да го избере и това изменя психиката му като човек. Защо трябва някой да се грижи за мен!? В смисъл някой да ме избира, друг – не. Ако си свикнал да гледаш на себе си като паметник на културата поне от „местно“ значение, а да не говорим за паметник на културата от „национално“ значение, всякакви грижи ти изглеждат недостатъчни. Обаче ако не гледаш така на себе си, какво ти е нужно? Грижи се сам за себе си. Ти знаеш колко струва това, което имаш, пог-

държай го, направи го достояние, развивай го, но това става с търпение, със стратегия, с тренинг, нещо като бягане на дълги разстояния. Но!.. Много е хубаво да си творец, например в Народния театър, и е ужасно да си артист на свободна практика, защото това в наши условия е измислена работа. То няма пазар, обаче ти си на свободна практика. Всеки артист, който е на щат, също е на свободна практика, защото също може да бъде нает някъде извън собствения си театър. Само че този, който е на свободна практика, е самоосвободен от сигурното си, макар и минимално, месечно възнаграждение. Той вижда, че не става така и търси как да се закачи за щата. Това е реалността. От друга страна, ако си артист, ти трябва да поддържаш социалния си статус, защото така се легитимираш в обществото. Ако не играеш, ти го губиш, ти трябва да станеш друг и няма нищо лошо да сменеш професията си, но ти губиш досегашния си, онзи „кандидатския за славата“ статус. И въпросът е как оценяваш този факт спрямо собствения си живот. Дали ще се отървеш с лекота от него, или цял живот ще се мъчиш. Това са човешки грами. Похабява се човешки ресурс. Наблюдавам огромно затваряне на колегите в себе си, недоверие, завист, защото сега да се намери работа, особено добра роля в добра пиеса при добър режисьор, е въпрос на огромен шанс. Затова казах, че е ужасно да си артист, да чакаш някой да те избере.

Румяна Димитрова: Това, че не се получава да си артист на свободна практика пак ли е проблем на нашата ситуация?

Веселин Мезеклиев: Проблем е в нашата ситуация. Свободната практика не е лошо нещо за Англия, например, обаче това не се вързва с нашата беднотия. Това не може да стане. За това свободната практика налага толкова голяма творческа смъртност при младите. След като завършат, те опитват две-три години. Пазарът, колкото го има, е в София. Отиват в провинцията, където млад човек може да издържи две-три години и край. Да се докараме до това положение като цяло, ние сами сме си виновни. Или, не знам... Съкращават се цели заводи, цели отрасли, точно ние ли сме толкова важни, изключителни и привилегирани като съсловие, че за нас да има имунитет?! Затова се връщам към началото. Ние в някакъв смисъл сме жертви, но повличаме и младите...

Румяна Димитрова: Но щатното място не оцелява ли артиста от гледна точка на творческата му свобода и избор?

Веселин Мезеклиев: Оцелява го, разбира се. Ако си в една трупа и си подвластен на трима-четирима души с изчерпани, отдавна девалвирани идеи, ти повтаряш едно и също. Трябва да се срещаш с различни творчески предизвикателства.

Румяна Димитрова: Мислиш ли, в смисъл на това, което каза, че проблемите на театъра ни са повече социални, отколкото творчески?

Веселин Мезеклиев: Културата в някакъв смисъл е социален и политически заложник. В политически план вижте какво става. Тръгне някой да реформира културата, и опонентите го съсипе. Независимо от това, че след това си сменят ролите във властта и

схемата се повтаря. А е социален проблем, защото не може да ликвидираш, да зачеркнеш нещо, в което хората са инвестирали доверие години наред. Макар и малко глезени в очите на обществото, артистите са били популярни и обичани. Това е обществен феномен. Но индивидуалният проблем за творческото оцеляване си е лично твоя работа. Оттук, докато бях администратор, се роди и идеята за монофеста. Тя си беше някак „социална“ програма, за да има останалият без работа артист място, където да покаже какво може, без предварителна селекция. Представях си огромния потенциал на освободената енергия и изобилието на различност. Сега се отказвах, защото не видях, с малки изключения, резултат от онова, на което се нагяхах.

Румяна Димитрова: Значи пак се изправяме пред проблема със стеснения пазар или неговата липса. Актюърът ще си бъде сам мениджър, а кой ще го купи?

Веселин Мезеклиев: А за това забрави... През 1995 година направих едно представление по Кафка. От време на време се случва да го играя. Поддържам го вече шест години. Играх го на фестивала на кукления театър за възрастни в Стара Загора. Във втората част на спектакъла има кукли. Възстанових го за два дни и беше страхотен кеф да го покажа. Имаше успех пред специализираната аудитория, но кой да го купи?! Забрави...

Румяна Димитрова: Какъв точно е проблемът с пазара? Има представления, които имат много дълъг сценичен живот, но той се поддържа основно от турнета извън страната. Такъв е случаят с „Играла“, например.

Веселин Мезеклиев: Да, това представление се е играло много повече извън страната, отколкото тук. „Играла“ не може да си намери място и това представление не е единственият случай на безпризорност. В България няма нито един театър, който да е независим. В смисъл да не е зависим от държавата или общината. Няма място, където да се събират свободни проекти. Тези проекти, главно на млади театрални, когато отидат да търсят място за изява в „енския“ театър, там по правило първо им се иска наем. За какви независими трупи говорим? Малкото „независими“ средства и те пак в държавата!? „Червената къща“, Все още в ремонт, е надеждата ни за такова независимо място за култура. Играл там в руините ù едно представление заедно с мои бивши студенти от НБУ („Парникът“ от Пинтър, режисьор Диляна Манева), което е страхотно. И то е страхотно със самия факт на съществуването си. Това представление няма никакъв проблем с публиката. То е начинание с малко пари, с много желание и мускули. Исках да кажа, че „Червената къща“ е страхотно място, то е различно, то е начин на мислене. „Парникът“ се игра десет пъти в пространството на скулптурното ателие и моментално си събра публика без нито един афиш, без нито една реклама – арсенал, с който по правило разполага всеки театър.

Румяна Димитрова: Значи все пак е възможно да се случват нещата и извън структурата на държавния театър?

Веселин Мезеклиев: Възможно е, но да поддържаш професионален статус по този начин – забрави. В края на кра-

ицата човек като претендира, че е професионалист трябва да се изхранва с това, което работи. А аз работя и друго, и не съм изключение. Няма нищо лошо в това... Не мога да си позволя да загубя социалния си статус. Не мога да прежаля тази много скъпа и голяма инвестиция, която съм направил, и това се превръща в съдба. Ще си я нося до края.

Румяна Димитрова: Защо не успя да се превърне в съдба и работата ти като преподавател?

Веселин Мезеклиев: Образованието е бизнес. Не мога да поема отговорност да лъжа в името на този бизнес млад човек, който си плаща да става артист, а няма качества за това. Аз работех като преподавател много активно в Нов български университет между 1992–1995 година. Сега имам един курс по актьорско майсторство в кинодепартаментата с хора, които никога няма да се качат на сцената. Желанието ми е да им помогна да разберат какво е артистът, за да могат и да знаят, заставайки един ден зад камерата, какво да поискат от него. Преподавателската работа е друга професия. Да се занимаваш сериозно трябва да се хабилитираш, а „хабилитиран артист“ ми звучи смешно.

Румяна Димитрова: Какво е отношението ти към комбинацията артист-директор, която е много популярна?

Веселин Мезеклиев: Много вредна. И режисьор-директор също мисля, че не е добра комбинация. Мениджмънтът това също е друга професия. На театъра са нужни мениджъри. Ако мениджърът разбира и от изкуство, и знае, че не всичко в пространствата на ху-

гожествената култура е пари е много хубаво. При нас има нужда от изясняване на правилата. Пак трябва да се върна към сбърканата политика. Има ли друга форма на собственост освен държавната? Частни театри има ли? Имаше. Явиха се по едно време. Сега да има някой? Ако не всички, болшинството са мъртви. А имаше артисти, които се прехранваха чрез частните си трупи. Да не говоря за куклените артисти. Колко трупи се народиха. Останаха само няколко от тях.

Румяна Димитрова: Загължително ли е мениджърът винаги да е опозиция на твореца, на творческото начало, за да е успешна формулата?

Веселин Мезеклиев: Не мога да кажа, не знам. Има доказателства и в едната, и в другата посока. Като бях в Англия видях какво значи да си театрален мениджър. Това, което изкараш за себе си, е благодарение на това, което правиш като мениджър. Така че нещата са страхотно свързани. Въпрос на съдба. Ти правиш кариера в мениджмънта. И това при всички случаи е свързано с художествения продукт. Човекът, който продуцира едно представление, гради имидж и има успех, когато може да акумулира още пари. Той се издържа от това. А при нас директорът-мениджър получава държавна заплата.

Но ако например в театъра се допусне някъде да има смесена форма на собственост на капиталите – сградата да остане държавна, но парите, които се вкарват вътре, да са частни, ако заплатите на хората, които работят в това пространство, зависят

от приходите, тогава нещо би се променило. Аз си мисля, че веднага ще стане въпрос за връзката между качеството на продукта и зрителя. Особено в София. В този милионен град не живеят само и единствено любители на евтините забавления и чалгата. Театърът трябва да се стреми и към платежоспособната си художественообразована публика. Ние някак си се примирихме, че това е изкуство, което може и с малко. Вижте на какво приличат салоните. Кои театър изглежда богато или поне луксозно, на кой театър столовете му не скърцат!? Това също е част от държавната политика. Има един театър в Унгария „Трафо“. Той е в един бивш трафопост и отвътре е направен нескъпо – само от желязо и пластмаса. Пространство за млади хора, чувстваш се на широко и свободен. Ако отидеш в Националния им театър, ще те е срам да влезеш с дънки. И това съществува навсякъде. Какво е у нас!? Времето е отишло напред... ние не можем до безкрай да сме на схемата „бедния театър“...

Румяна Димитрова: Как виждаш своето присъствие в така очертаня пейзаж оттук нататък?

Веселин Мезеклиев: Сега съм значително по-спокоен. Извървах целия вертикал за последните пет години и след като се върнах на щатна работа като артист, там, откъдето тръгнах, се поуспокоих, защото запазих социалния си статус. Това, което бих могъл да кажа сега, е, че няма да се откажа.

Разговаря Румяна Димитрова